

Nicolás de Pedro
Investigador principal, CIDOB

Amb la seva irrupció a Síria a finals de setembre, Moscou ha sabut situar-se, de nou, en el centre dels debats europeus. Aquesta situació s'ha vist reforçada després dels atemptats terroristes de París del 13 de novembre i l'oferta immediata d'aliança amb França per «combatre l'amenaça comuna» que representa l'Estat Islàmic (ISIS, per les seves sigles en anglès). La intervenció russa a Síria ha complicat un panorama ja per si mateix complex per a la UE, i la seva oferta de col·laboració planteja un seguit de dilemes i costos que Brussel·les i els estats membres han d'avaluar acuradament.

Amb un desplegament inicial limitat, Rússia ha alterat per complet el panorama de la guerra i els escenaris per a la seva eventual resolució. El Kremlin ha decidit assegurar, si més no fins que es constitueixi una hipotètica mesa de negociació, la supervivència de Baixar al-Assad. Rússia ofereix cobertura aèria a les forces terrestres del règim, reforçades —segons algunes informacions—, amb unitats iranianes i membres del Hezbol·là libanès. El règim sirianès és, d'acord amb els organismes internacionals i els actors humanitaris, el principal responsable dels patiments de la població civil siriana, i els seus atacs aèris sobre zones densament poblades són la clau fonamental en la crisi de refugiats. La intervenció russa del costat del règim agreuja, doncs, la crisi humanitària i, segons les Nacions Unides, en les quatre setmanes inicials d'intensos bombardejos russos, uns altres 120.000 sirians més s'han vist forçats a abandonar les seves llars. Així doncs, si es manté aquest esquema, la intervenció russa pot propiciar més refugiats, no menys.

Els plans que sospesaven alguns estats membres de la UE per establir una zona d'exclusió aèria com a mesura de protecció per a la població civil desplaçada han quedat frustrats amb el desplegament rus. Els riscos de col·lisió directa amb avions de combat (o sistemes antiaeris) russos o de contribuir a la consolidació d'una guerra per delegació d'escala regional són elevats. La UE s'ha mantingut formalment ferma i unida en la seva resposta davant la intervenció russa. En el punt 10 de les conclusions sobre Síria de la reunió del Consell de la Unió Europea del 12 d'octubre s'indica que els bombardejos russos que «van més enllà de Daesh i d'altres grups terroristes designats com a tals per l'ONU [...] són una seriosa

preocupació i han de cessar immediatament. Igual com les violacions russes de l'espai aeri sobirà de països veïns» (llegeixi's Turquia).

No obstant això, els atemptats de París han alterat els paràmetres dels debats. Fins aquell moment, el rol de Baixar al-Assad en un escenari de transició nacional era un dels eixos de les discussions al si de la Unió. Ara, tal com ha declarat el ministre d'Afers Exteriors d'Espanya, García-Margallo, guanya força la idea que al-Assad és «el menor dels mals». A això cal afegir que cap de les alternatives actuals al seu règim no genera prou confiança com per activar un suport europeu decidit i significatiu i es tem un potencial caos i buit de poder o, encara pitjor, la consolidació d'algun règim extremista sunnita i/o l'extensió de l'Estat Islàmic.

Les opcions de Putin d'obtenir rèdits de la seva intervenció a Síria es veuen reforçades tant per l'absència de claredat estratègica dels Estats Units com per la divisió i la falta de voluntat dels europeus. Tots dos elements tenen com a resultat els vaivens i la desorientació estratègica d'una UE que actua per impulsos reactius davant de les urgències o els grans atemptats i amb escassa consistència. Així, per exemple, en el cas de Síria, la UE ha passat d'ignorar gairebé per complet la guerra a fer una aposta de màxims (resolució de conflicte, reconstrucció del país) per abordar la crisi de refugiats o, de manera més precisa, el seu impacte en el territori europeu. Per evitar malentesos: la crítica no es fa al plantejament, sinó a la falta de compromís real i voluntat política que hi hauria d'haver al darrere.

I, malgrat el que esperen alguns, la irrupció russa a Síria no solament no reduirà la càrrega per a la UE, sinó que n'augmentarà els costos. No només perquè hi ha el risc seriós que altres potències regionals decideixin, al seu torn, augmentar la seva intervenció en la guerra, sinó perquè els objectius de Rússia van molt més enllà de Síria. Moscou busca, sobretot, una carta negociadora amb què forçar el seu reacomodament amb Occident —amb les sancions com a assumpte prioritari— i, en creixent sintonia amb la Xina, qüestionar l'ordre internacional de la postguerra freda. El Kremlin, de fet, no escatima esforços a l'hora de llançar missatges pretesament alligonadors per a Occident. La insistència de Moscou, per exemple, en la presumpta legalitat de la seva intervenció a Síria, comporta una crítica explícita a intervencions occidentals prèvies. Sens dubte, la guerra de l'Iraq del 2003 va ser un profund error estratègic les nefastes conseqüències del qual s'arrossegaran, probablement, durant dècades. Però això no legitima automàticament les accions de Rússia ni a Síria, ni a Ucraïna, ni a cap altre escenari.

Aquest posicionament de Moscou porta implícit el seu desig per deslegitimar i acabar amb el principi de «responsabilitat de protegir». A l'hora d'abordar el cas siríà, el Kremlin insisteix en el greuge del precedent llibi, quan, abusant del mandat del Consell de Seguretat, França i el Regne Unit van anar molt més enllà de l'establiment d'una zona d'exclusió aèria i van contribuir decisivament a la caiguda del règim de Gaddafi. Però el principi de «responsabilitat de protegir» pretén que en casos greus de violació dels drets humans dins d'un estat —pensem en el genocidi de Ruanda o en les operacions de neteja ètnica als Balcans— la comunitat internacional no quedi bloquejada per la primacia de la no-ingerència i sigui possible actuar per raons humanitàries. La idea subjacent és que la sobirania nacional no és absoluta, té límits i va acompanyada de

responsabilitats. Per a Rússia, així com per a la Xina i molts altres països, es tracta d'una mena de «dret d'ingerència arbitrari» utilitzat subreptíciament per les potències occidentals al qual s'oposen frontalment. De nou per evitar malentesos: és legítima la crítica de la utilització del principi (precedent libi), però la idea de «responsabilitat de protegir» es troba en una fase incipient i la UE no n'ha de facilitar l'eliminació, sinó la recerca de fórmules perquè generi un consens més ampli dintre de la comunitat internacional.

Un últim aspecte que no s'ha de perdre de vista és que l'estratègia diplomàtica del Kremlin s'articula sobre el que percepció com a punts febles de la UE. I així, les urgències en la crisi de refugiats plantegen un panorama favorable per al Kremlin, per la qual cosa no convé esperar una gran preocupació per part de Rússia respecte a la dimensió humanitària del conflicte. Però Moscou tampoc no disposa de gaire temps. Brussel·les, atrapada en el seu complex (i, en ocasions, penós) procés de presa de decisions —la qual cosa aguditza la seva tendència a l'autoflagel·lació—, sol assumir la imatge d'un Putin fort i invulnerable. Però és la debilitat —causada per la caiguda dels preus del petroli, l'efecte de les sancions i les incerteses de l'economia xinesa— i no la fortalesa el que impulsa aquesta arriscada aposta de Moscou a l'escenari siríà, l'èxit de la qual, per cert, dista molt d'estar assegurat.

